

ZABAVNA ✦
KNJIŽNICA
ZA
SLOVENSKO
MLADINO. ✦ ✦

— UREJUJE IN IZDAJE —
ANTON KOSI,
UČITELJ V SREDIŠČU.

X. ZVEZEK.

V LJUBLJANI, 1902.

V ZALOŽBI IZDAJATELJEVI.

— NATISNILA —
KATOLIŠKA TISKARNA.

Odličnemu pesniku sloven.
skemu, iust. gospodu
Anton-u Aškerc-u

v znak velespoštovanja

73666

IN=03000484

poklonil

Čitaj rad dobre knjige; v njih imaš, ako je
v čitaš in razumeš, modrega učitelja in
jubeznivega prijatelja povsod, na vseh krajih
svojega življenja!

udani

Ant. Gosij

Bezpa dejem

Viki Postkrajsekovi

Aškerc

Srediscie, 29/5 1902

Pripovedni del in pesmi.

Pisala je Bogu. ✓

Pisala je Milka pismo
Bogecu v nebesa:
„Dragi ata so mi bolni,
hudo jih pretresa.

Ljubi Bogec, ti pomagaj
in ozdravi ato,
da jih v grozni grob ne dejo
kakor mamu zlato!“

Ni doseglo čudno pismo
blaženega kraja,
pa bolniku je polehlo,
da že zopet vstaja.

Saj je videl ljubi Bogec,
bral je listek mali:
gledal je v srce sirotki,
pa so — atek vstali!

L. Černež.

Stara pesem.

To je stara, stara pesem,
ki jo vsako dete poje,
naj se nikdar ni učilo;
vsako poje jo po svoje.

Kadar zjutraj skrbna mati
v kuhinji zajutrk kuha,
začne dete svojo pesem:
„Mama kruha! Mama kruha!“

Ves dopoldan jo ponavlja:
„Mama kruha! Mama kruha!“
in popoldne zopet začne,
predno je še žlica suha.

Ko na večer prve sanje
sladko zibljejo mu duha,
zdrami včasih se in prosi:
„Ljuba mama, kruha, kruha!“

To je tista stara pesem,
ki jo vsako dete poje,
naj se nikdar ni učilo;
vsakō poje jo po svoje.

L. Černej.

Na ledu.

Fantje, pojdemo se drsat!“ Tako je rekel Ozimov Šime trem tovarišem, ki so šli z njim iz šole domov. „Pojdimo, pojdimo!“ sta zaklicala dva skoraj enoglasno. Tretji — županov France — pa je dejal: „Ali ne veste, kako strogo so v šoli prepovedali hoditi na led, posebno na tej vodi!“ „Ej, kaj bi le“, je odvrnil Šime, „tukaj nas nihče ne vidi, in tožljivca menda vendar ni med nami!“ In obrnil se je proti strugi rečice, ki je bila čez in čez pokrita z ledom. Tovariša sta ga hitro sledila. France jih je še skušal pregovoriti, da bi ne šli, a ko ni nič pomagalo, je rekel odločno: „Da nisem tožljivec, to veste, a če greste na led, vas naznanim vse!“

„Izdajalec, le poskusi!“ se je jezil Šime, „ti že pokažemo; v vodo te vržemo!“ „Z njegovo novo torbo vred!“ je dostavil eden tovarišev, a drugi je ponovil: „Da, s torbo vred, s katero se tako baha!“

France je slišal vse, a odgovarjal ni, ampak šel je mirno po svojem potu. Na ovinku pa, kjer se loči cesta od struge k županovim, je nekoliko postal in se ozrl po tovariših. V istem trenutku je slišal grozen krik in kmalu nato je videl, kako sta dva izmed tovarišev bežala od rečice. Prvi hip se ni mogel ganiti, potem pa je hitel, kolikor je mogel, nazaj po cesti. Zdelo se mu je takoj, da se je morala pripetiti kaka nesreča. Že od daleč je vprašal bežečega tovariša, kaj da je. Komaj je dobil odgovor: „V vodi je, Šime je v vodi!“

„Pomagajmo mu, pomagajmo!“ je klical France, s silo ustavivši prestrašena sošolca.

Hiteli so nazaj in našli so Šimeta v groznem položaju. Z razprtima rokama je visel na ledu, moleč jedva glavo iz vode, ki ga je pretila zdaj in zdaj požreti pod ledeno skorjo. Kaj storiti? Dasi ni bilo daleč od brega, vendar ni bilo mogoče priti do ponesrečenca; zakaj razpokani led bi se bil gotovo udrl. „Dajta hitro svoja pasa!“ je velel France tovarišema ter odpel močni opti svoje torbe. Vse to je krepko zvezal ter vrgel konec proti že onemagajočemu Šimetu. Ta je pač segel po rešilni vrvi, a ni je mogel doseči. Bila je prekratka. — France, to videč, potegne iz žepa nož, odreže od svoje torbe dolg remen ter priveže še tega. — Zdaj je dosegel Šime konec, in tovariši so ga potegnili na breg.

Trepetajoč od mraza in strahu se je Šime oklenil Franceta ter vzdihnil: „Ti si me rešil!“ France pa je slekel vrhno suknjo in jo dal Šimetu, da jo je oblekel namesto svoje mokre. Naročil je še tovarišema, naj ga hitro spremita domov; zakaj njegova pot je držala na drugo stran.

Črez nekoliko dni je Šime šel že zopet v šolo. Hudo se je bal še ene kazni za svojo neposlušnost. Brez vzroka! Saj ga France ni zatožil.

L. Černej.

Za kazen.

Pravljica. Spisal R. Vrabl.

„Cin, cin!“

„Kdo ste in česa želite?“ vpraša kraljev služabnik došle tri može, ko jim odpre vrata kraljevega poslopja.

„Poslanci smo trpečega ljudstva, in radi bi govorili s kraljem“, odvrnejo možje.

Služabnik jih odvede v veličastno sobo, kjer je sprejemal kralj svoje podložnike, in jim veli počakati.

Sam pa naznani kralju njihov prihod.

Srce je trepetalo ubogim poslancem od strahu pred kraljem, ko so ga molčé pričakovali v prostorni dvorani; zakaj kralj je bil trd, neizprosni mož.

Kralj vstopi v vsem svojem sijaju z zlato krono na glavi in pogleda srepo *) čakajoče može.

Ti se mu globoko priklonijo, in najstarejši jame govoriti: „Visoki naš kralj! Znano ti že mora biti, da je zavladala lakota, ta strašna šiba božja, po naši deželi. Tvoje velikanske žitnice so tako polne, da preskrbiš lahko vse prebivalstvo s potrebnim živežem. V imenu vsega ljudstva te prosimo, pomagaj, pomagaj!“

Svetle so jim bile oči, polne grenkih solzâ, in težko so pričakovali kraljevega odgovora.

Kralj nekako nevoljno skomizgne z rameni in reče naposled:

„Pojdite in povejte ljudstvu, naj se potolaži; v kratkem ukrenem kaj, da mu pomorem.“

Kmetje se globoko priklonijo in zapustijo kraljev grad. Potem pa naznanijo daleč na okrog, kaj jim je dejal kralj sam.

Minulo je več dolgih dni.

Ljudstvo je že obupavalo; zakaj prepričano je bilo, da ostanejo kraljeve besede le besede in drugega nič. Opetovano so se zglašali kmetje pred kraljevimi durmi, ki so se jim pa sedaj vedno zapirala.

Kralj je bil namreč sila pohlepen človek. Vse bi bil imel rad sam. Malo mu je bilo do tega, če so radi njegovega krivičnega početja trpeli podložniki.

*) Srep pogled = oster, grozovit, divji pogled.

Veliko ljudi je že pomrlo za lakoto. Ljudstvo je vpilo in prosilo, a zaman se je razlegal njega vpijoči glas proti visokemu gradu, ki je stal na strmi skali.

V tem zboli kraljev sin, ki je imel šele štiri leta. Zdravniki so prorokovali, da mu je v kratkem umreti.

A kralj še ni obupal.

Sredi vrta je namreč rastla cvetlica, ki je delala čuda.

Ko človeku ni bilo več druge pomoči, tedaj se je zatekel k tej cvetki.

Utrgati je moral en cvetni list in ga použiti v najhujših smrtnih bojih. V istem hipu, ko je zaužil ta čudotvorni list, mu je odleglo, in kmalu potem je bil zopet zdrav in čvrst kakor poprej.

Na to rešilno cvetko se je zanašal kralj, ko je ležalo njegovo dete skoraj že v poslednjih dihljajih.

Dočim je kraljeva družina že vsa obupavala, je stopal kralj, ki je edini vedel za čarobni cvet, mirno okrog sinove postelje ter opazoval dečka in čakal, kdaj ga obidejo smrtne težave.

Tedaj je mislil pohiteti naglo na vrt po poslednjo pomoč. Dečku je prihajalo vedno slabše in slabše, in videti je bilo, kakor bi se že poslavljal nedolžna duša iz slabotnega telesca.

Ko kralj to zapazi, nemudoma krene na vrt. Nekako zadovoljen je zaprl vežna vrata ter potem zaupno uprl oko na pisano gredico, kjer je rastla med bujnim cvetjem tudi rešilna cvetka.

A ko pride tja, ni bilo cvetke več.

„O cvetka, cvetka, kje si sedaj?“ zavpije obupno kralj.

„Tukaj jo imam“, se oglasi bleda, suha žena, ki je pravkar šla skozi vrtno ograjo.

„Daj mi jo nazaj, žena, prosim te, da rešim otroka smrti!“

„Smrti ga ne rešiš več, ker sem sama smrt, neizprosna, kakor si neizprosen ti napram ubogim podložnikom. Predno zopet vidiš sina, združen bo že z menoj. Takrat, ko sem prišla kot beračica k tebi in si se me usmilil, sem ti dala to cvetko za plačilo, rekoč: „Ta cvet ima moč, da reši človeka smrti, ko ni nobene pomoči več. Razložila sem ti, kako ga moraš rabiti v takem slučaju, a ti tudi povedala, da pridem ponj, če boš zavrnil kdaj prošnjo kmetских trpinov. To se je sedaj zgodilo, in zato odhajam s cvetlico in tvojega sina ti odnesem.“

Žena izgine.

Kralj je dolgo potem žaloval po sinu, čigar izguba mu je omeščala srce, da je bil odslej milosten s podložniki.

Spoštuj očeta in mater!

Hrvatska narodna legenda.

Bil je vroč in soparen dan. Kristus in sveti Peter sta potovala iz kraja v kraj, od sela do sela, da bi se prepričala, kako krščanski ljudje živé. Pot dovede naša popotnika na veliko ravan. Polje se vrsti za poljem, travniki za travnikom, nikjer pa ni sledu o kaki hiši ali bajtici. Vsled velike vročine in težke hoje začne božja popotnika močno žejati. Toda blizu ni vode, ne studenca.

Kar dospeta do njíve, na kateri je bilo pet oseb pri delu, štirje mladeniči, pa en starček; kopali so. Zelo se čudita Kristus in sveti Peter, videč, kako mladeniči vsak trenutek priganjajo sključenega starčka, naj pridno dela.

„Hvaljen bodi Bog! Bog z Vami!“ pozdravita popotnika. „Hvala vama za pozdrav!“ odvrnejo mladeniči, med tem pa že spet eden dregne z lopatnim držajem starčka v rebra, češ: „Ne oziraj se okrog, le brzo se giblji.“

„Jeli kopljete?“ popraša sveti Peter. „Da, kopljemo,“ odgovori najstarejši mladenič, „toda naš oče noče; pravi, da je že star, a je in pije pa lahko, za to ni prestar!“ To izgovorivši, seže mladenič v bližnji grm po vrč z vodo ter se krepko iz njega napije. Vrč ponudi nato svetemu Petru. Peter pa ne pije, marveč pomoli posodo Jezusu. A Gospod se brani pijače, češ: „Pojdiva, Peter, le dalje.“

Petru se zelo čudno zdi, da se Kristus ponujene vode ni niti dotaknil, zakaj vedel je dobro, da je Gospoda strašno žejalo.

Ko korakata zopet dalje po razpokani zemlji, povpraša Peter božjega mojstra:

„Gospod, dovoli, da te vprašam, zakaj nisi hotel vzeti vode, ko vendar dobro vem, da si močno žejen?“

„Pil nisem zato, ker me niso videli“, odgovori kratko Zveličar.

Sveti Peter se temu odgovoru še bolj čudi, saj je vendar vedel, da so Kristusa videli vsi kopači, a upal si ni, da bi pozvedoval dalje o tej stvari.

Popotnika se pomikata, vsa trudna, še bolj pa žejna, dalje in dalje. Prideta do druge njive, na kateri najdeta dva mladeniča, ki tudi kopljeta, a poleg njiju stoji starec, ki ju pri delu nadzoruje.

Po kratkem pozdravu pristopi sveti Peter k mladeničema ter ju nagovori: „Kaj ne, da vama je vroče pri delu?“

„Vročje, vročje“, odgovori jeden mladeničev, „a kaj si hočeva, oče se naša je postaral, pa ne more več delati. Dokler sva bila midva še slaba, je obdeloval oče to njivo, hranil naju je in redil, toda sedaj je najina dolžnost tudi po božjem zakonu, da z onemoglim starčkom lepo ravna ter mu osladiva večer njegovega življenja.“

Medtem ko je mladenič to govoril, je segel starček v grm po vrč vode, se napil, potem pa

ponudil pijačo popotnikoma, rekoč: „Evo vama, napijta se, saj vem, da sta žejna.“

Peter prime vrč, ga ponudi Jezusu, ki radostno prime posodo ter se sladko napije.

Zahvalivši se za prijaznost in postrežbo, potujeta Zveličar in sveti Peter dalje.

Med potjo vpraša Peter Kristusa po vzroku, zakaj je tukaj tako rad pil.

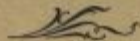
Kristus odgovori: „Ker so me tukaj videli.“ Svetemu Petru je bil tudi ta odgovor Gospodov zagonetka, koje si ni mogel rešiti.

Kristus pa nadaljuje: „Na prvi njivi sem našel nehvaležne, brezsrčne sinove, ki ne poznajo svojega zemeljskega očeta; iz tega sledi, da ne poznajo tudi nebeškega Očeta. Iz njihovih rok nisem hotel vzeti pijače, ker vem, da so take roke proklete od mojega nebeškega Očeta. Na drugi njivi pa sem našel hvaležne, usmiljene sinove, ki poznajo svojega zemeljskega očeta, pa zato tudi nebeškega Očeta. Iz njihovih rok sem rad vzel vrč, ker vem, da je te roke že moj nebeški Oče blagoslovil. A kako se glasi četrta zapoved mojega Očeta?

Prvi ne izpolnjujejo te zapovedi, ne vidijo me na zemlji, radi tega me tudi v nebesih ne bodo videli. Drugi se ravnajo po njej in videli me bodo v nebesih, kjer jih čaka zaslužen plačilo.“

Sveti Peter pade pred Kristusa na kolena ter se globoko prikloni svojemu Gospodu.

Ant. Kosi.

Prava otroška ljubezen.

Povestica.

Po zimi je. Mrzel veter brije čez debelo sneženo odejo; mrak lega polagoma na zemljo. Kakor je zunaj neprijetno, tako prijetno in ugodno je v gorko zakurjeni sobi.

Mati sedijo pri peči ter pestujejo svojega najmlajšega sinčka, Tončka. Deček sicer ni več v onih letih, ko matere otroke pestujejo, a včasih — zlasti ob večerih — se ga polasti vendarle še želja po materinem naročju, kjer je tako mehko, tako sladko. Tudi nocoj uživa Tonček slast materinega krila. Njegova sestra in bratec, Jelica in Ivan, pa čepita na nizkem podnožniku pred svojo mamo.

Tonček nekoliko časa boža in draguje mamiko, potem pa vzklikne: „Oh, mamica, kako te imam rad!“

„Jaz tudi, jaz tudi“, se oglasita kakor iz enega grla Jelica in Ivan.

„Jaz te imam najrajši“, pravi Ivan, „in ker sem tvoj najstarejši sin, zato te ljubim že mnogo dalj nego brat in sestra.“

„Ne, jaz te imam najrajša“, pravi Jelica, „ker sem tvoja edina hčerka.“

Tonček pa objame mater ter zatrjuje slovesno: „Mamica, tako te imam rad, da ti tega ne morem povedati; branil bi te na vso moč, ako bi te hotela raztrgati in požreti kaka zver!“

Zdaj se oklenejo vsi trije otroci dobre mame in srčno ji poljublajo roke, božajo jo in ljubkujejo. Ko se reši presrečna mati vročih objemov svojih ljubljencev, vpraša: „Otroci dragi, povejte mi vendar, kaj se pravi mamo rad imeti?“

„Mamo rad imeti se pravi, jo lepo ubogati in ji delati veselje,“ pravi starejši sin Ivan.

„Dobro si povedal, Ivan,“ rečejo mati, „radi imamo in ljubimo koga, ako mu radi delamo veselje, in sicer tudi tedaj, ko bi nas to stalo kake žrtve, ko bi nam bilo težko ga razradostiti in razveseliti.“

Mati nato vstanejo ter gredó k mizi, da napišejo pismo, ki ga še morajo nocoj oddati na pošto.

Predno začnó pisati, povedó, da bi se pripravil kateri otrokov ter odnesel potem pismo na pošto.

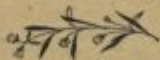
V sobi vlada tihota in mir. Mati sedé zamišljeni pri svojem pismu. Tonček in Jelica pa slonita ob oknu ter žalostno gledata v temno noč. Pri tem pa šepečeta nekaj tiho drug drugemu na uho. Zelo sta namreč bojazljiva, a vendar skleneta, da pojmeta v temno noč in da hočeta braniti drug drugega, ko bi ju zasačil na potu kak medved ali volk. Ivan pa je bil korenjak; ni se menil za črno noč, ne za medvede in volke, temveč opravljen v zimsko

obleko, je čakal materinega povelja. K njemu sta pristopila tudi Tonček in Jelica.

Ko mati končajo pismo in ugledajo svoje tri ljubljence pripravljene na odhod, zaigrajo jim solze radosti v očeh, veselo se nasmehnejo ter rekó: „Ne, ne, dragi moji, nikakor ne zahtevam od vas, da bi šli zame v temno noč. Hotela sem vas le malo skušati in se prepričati, jeli me imate res tako zelo radi, kakor ste to malo poprej zatrjevali. Uverila sem se, do vaše besede niso bile prazne in da ste dobri in pridni otroci, ki bi storili vse za svojo mamo, in to tudi tedaj, ako vas stanè to kake žrtve.

Da imam tako dobre, ljubeznive otroke, to me neizmerno osrečuje in ničesar si ne želim bolj nego, da mi ostanete vedno tako iz srca udani, kakor ste mi bili dosedaj.

Kristina B—t.

Samo en par škornjev.

Povestca.

„Čemu je le neki toliko ljudi na svetu?“ tako je vprašal majhni Jožek nekega dne očeta, ko je šel z njimi na polje.

„Zakaj se ti to zdi čudno, Jožek“, odvrnejo oče. „Res živi mnogo ljudi na svetu, a živelo

bi jih lahko še več, in vsi bi našli dovolj kruha, obleke in vsega, kar je za življenje potrebno, zakaj svet je neizmerno velik.“

„Kaj torej delajo vsi ljudje na svetu, oče?“

„Ta to, oni zopet kaj drugega; drug mora za drugega delati, drug drugemu pomagati.“

„Kdo pa dela za nas, oče?“

„Kdo pa ti je sešil hlačice, kdo napravil škornje, kdo natkal platno za tvojo srajčico? Kdo nam je napravil omare, mize, stole itd.?“

„Sedaj izprevidim, oče, da sem se prenagril s svojim vprašanjem. A prosim vas, kaj pa moramo vsi drug za drugega delati?“

„Kaj imaš na nogah, Jožek?“

„Črevlje, oče.“

„Da nareja črevlje črevljar, to veš, a nobenemu drugemu človeku ne veš hvale, ko se obuvaš?“

„Torej o črevljih mi hočete pripovedovati, oče?“

„Da, Jožek, o črevljih.“

„Radoveden sem, kaj mi bode o črevljih zanimivega povedali.“

„No, pa poslušaj!“

„Živel je nekdanj jako priljubljen kralj; obhajal je svoj rojstveni dan. Med raznimi darovi, ki jih je ta vladar dobil pri tej slovesni priliki, je bil tudi par krasno izdelanih škornjev.“

To darilo je kralja neizmerno razveselilo. Hotel se je osebno zahvaliti vsem onim, ki so

le količkaj pripomogli, da so bili podarjeni mu črevlji tako krasni.

Zato je objavil po časnikih, naj pridejo vsi, ki so z njegovimi škornji imeli dela, določenega dne v njegov grad, ker se jim hoče za njihov trud izkazati hvaležnega.

Določeni dan napoči. Kraljevi služabnik ali komornik stopi h kralju in reče: „Mogočni kralj, ljudje, ki so delali vaše škornje, so se zbrali v rdeči dvorani ter čakajo na Vaše Veličanstvo.“

Kralj stopi v dvorano, misleč, da najde ondi nekoliko črevljarjev, a kako se začudi, ko ugleda v dvorani veliko množico ljudi v raznovrstnih nošah (oblekah).

„Ali imate res vsi zasluge za moje škornje, prekrasni mi dar?“ vpraša kralj.

„Da, vsi, Veličanstvo!“ zadoni kakor iz jednega grla.

„Zanimiva me, in rad bi slišal natančneje o vsem tem, kar ste delali pri mojih škornjih. Govorite torej drug za drugim!“

In začeli so tako-le:

„Jaz sem kmet, ki sem zredil govedo, od katere je koža za vaše škornje!“

„Jaz sem mesar in sem žival zaklal.“

„Jaz sem krznar in sem ustrojil (udelal) kožo v usnje.“

„Jaz sem predica; napredla sem prejo, iz katere so niti.“

„Jaz sem strugar, ki sem napravil kolovrat, na katerem je predica predla.“

„Jaz sem smolar in sem priskrbel smolo, katero je rabil črevljjar.“

„Jaz sem kitolovec*) iz Laponskega; priskrbel sem ribje olje, s katerim so mazali usnje.“

„Jaz sem lovec slonov in sem priskrbel slonovo kost, katera se žgè ter rabi za narejanje črnila (voščila).“

„Jaz sem čebelar in sem prinesel črevljjarju vosek, da je zlikal ali spoliral usnje.“

„Jaz sem tkalec in sem napravil trake za ušesa na črevljih.“

„Jaz sem izdelovatelj črevljarskega voščila; meni se ima zahvaliti črevljjar, da se obutelj takó lepo sveti.“

„Jaz sem sladovar (cukrar); od mene dobiva mož, ki je ravnokar govoril, sirup, da nareja voščilo.“

„Jaz sem kemik in dajem vitrijol, ki se rabi tudi za narejanje črevljarskega voščila.“

„Jaz sem krtačar; od mene dobiva črevljjar krtače, ako hoče dati črevljem lepo zunanost.“

„Jaz sem izdelovatelj kopit, katere rabi črevljjar, da razpenja čez nje usnje.“

„Jaz sem kovač in narejam črevljjarju kladva.“

*) Kitolovec je mož, ki lovi kite.

„Jaz sem žrebljar in narejam črevljarske žreblje.“

„Jaz sem rudar in spravljam iz zemlje železo na svetlo.“

„Jaz sem nožar in narejam črevljarju nože, škarje, šila.“

„Jaz sem steklar; od mene dobiva črevljar steklo, s katerim struže podplate.“

„No in zdaj pride zadnji“, reče kralj, „r previden sem, kakšno zaslugo imaš še ti pri mojih črevljih.“

„Veličanstvo, zelo veliko“, odvrne mož, „gotovo največjo izmed vseh, kar nas je tukaj. Zakaj jaz sem — črevljar sam.“

„I, seveda“, odgovori kralj, „ti si takorekoč poglavar vseh drugih sodelovalcev. — Zdaj vam pa moram reči, ljubi moji, da se res zelo čudim tako velikemu številu delavnih rok, ki so potrebne, da se izgotovi samo en par škornjev. Veseli me, da ste vsi prišli, in da drug drugemu tako lepo pomagata. In za plačilo boste danes v mojem gradu skupno obedovali. Pojdite torej z menoj. Želim vam, da bi vam pri moji mizi prav dobro teknilo, in da bi se prav izvrstno zabavali.“ —

„O, oče“, reče Jožek, „kdo bi si mislil, da je za izgotavljanje enega samega para škornjev potrebno tolikšno število raznovrstnih rokodelcev. Mislil sem že, da vrsti ne bode konca.“

„Res je to, Jožek“, odvrnejo oče, „mnogim rečem se ne pozna, koliko ljudi se je moralo truditi pri izdelovanju. Zato pa ne smemo nobenega človeka zaničevati, in najsi opravlja še tako priprosto in nizko rokodelstvo. Koristni in potrebni so vsi stanovi.“

A. K.

Bogatin in siromak.

Po *Grimmu*.

V starih časih, ko je ljubi Bog še potoval po zemlji, ga je nekega večera dohitela noč, preden je prišel do bližnje gostilnice. Tik ceste sta stali dve hiši, ena velika in lepa — dom bogatinov; druga majhna in nezatna — svojina siromakova.

Gospod obstoji pred hišama, se obrne proti velikemu poslopju ter misli: „Temu bogatinu gotovo ne bodem nadležen, pri njem se oglasim.“ Potrka torej na vrata. Bogatin odpre okno in vpraša, kdo je zunaj in kaj hoče.

„Prenočišča vas prosim“, reče Gospod.

Bogatin si ogleda potnika od nog do glave, in ker je zelo priprosto oblečen in mu ni videti, da bi imel mnogo denarja, zmaje bogatin z glavo ter reče: „S prenočiščem ne bo nič: vse prostore imam polne zelišč in semenja, in

če bi vzprejemal in prenočeval vsakogar, ki potrka na moje duri, bi gotovo nazadnje še sam prišel na beraško palico.“

To rekši zaloputne okno in pusti neznanega potnika samega.

Ljubi Bog obrne bogatinovi hiši hrbet ter gre naravnost proti siromakovi koči. Toliko da potrka, že pride siromak odpirat ter zajedno naprosi potnika, naj vstopi in ostane pri njem čez noč. „Trda tema bode skoro“, pravi, „in danes ne morete več dalje.“

Prijetno so iznenadile te besede božjega potnika, in takoj je vstopil. Tudi žena siromakova je pozdravila tujca, podavši mu roko.

Nato hitro pristavi k ognju lonec krompirja ter pomolze kozo. Ko je bila miza pogrnjena, je sedel Kristus med prijazna gostilnika in slastno použival uborno večerjo.

Ko so povečerjali in je bil že skrajni čas za počitek, je žena skrivaj šepnila svojemu možu: „Kaj ne, da prepustiva za to noč svojo posteljo trudnemu potniku, da se bolj odpočije, saj se je dokaj zmučil z dolgo hojo. Za naju napravim na tleh posteljo iz slame.“

„Kajpada“, reče mož, „takoj ponudim potniku mehko ležišče.“

Gospod se brani in brani, a ker mož in žena ne odjenjata, se naposled uda.

Drugo jutro je stal že na vsezgodaj siromašen zajutrek na mizi.

Ko se tuji gost poslavlja in zahvaljuje za prijazni vzprejem in lepo postrežbo, postoji nekoliko med vrati ter pravi: „Ker sta toli gostoljubna in milosrčna, si zaželita treh reči, in izpolnim jih vama.“

Nato odgovori siromak: „Kaj naj si zaželiva drugega kakor večno zveličanje in da bi, dokler živiva, ostala zdrava in bi imela vedno potrebnega kruhka; za tretje pa ne vem, česa bi želel.“

Gospod reče: „Ali bi vama ne bila ljubša namesto te-le stare hiše nova?“

„Kajpada, tudi nova lepa hiša bi naju veselila, vendar bi nama bilo najljubše, ko bi se nama izpolnila želja, katero sem izrekel najprej.“ Tako je siromak ponižno odgovoril božjemu potniku.

Kristus izpremeni siromakovo staro hišo v krasno novo palačo ter naglo odpotuje.

Solnce je stalo že visoko, ko se je prebudil bogatin, ki prejšnji večer ni bil hotel vzprejeti tujega potnika pod streho. Nasloni se kakor po navadi na okno — a kako se začudi, ko ugleda na nasprotni strani namesto borne koče siromaškega soseda veliko in krasno hišo, pokrito s svetlordečo opeko.

Hitro pokliče svojo ženo ter ji pravi: „Glej krasno poslopje, kako je nastalo! Steci k sosedu vprašat, odkod ta čudna izprememba.“

Žena sluša. Soseda ji razložita vse natanko, kako sta prenočila tujega potnika, kako jima je

zato izpolnil tri želje, ki sta mu jih morala izreči: večno zveličanje, zdravje in vsakdanji kruh in vrhu tega namesto stare kočice lepo novo hišo.

Ko žena bogatinova to zve, steče domov ter pove možu, kako je siromaški sosed dobil tako veliko, krasno poslopje.

„Človek bi kar počil od jeze“, se razjezi bogatin. „Kaj me je vendar motilo, da nisem vzel tujca čez noč, saj je bil tudi pri meni.“

„Zajaši hitro konja“, mu nasvetuje žena, „morda še dohitiš tujca, pa ga naprosi, naj tudi tebi izpolni tri želje.“

Bogatin s čilim konjičem naglo zdirja za neznanim potnikom, katerega tudi skoro doteče. Ljubeznivo in sladko govori z njim in ga tudi naprosi, naj mu oprostí, ker ga sinoči ni pustil v hišo. „Ključa sem iskal“, se laže hinavec, „a v tem ste odšli. Prosim vas, oglasite se pri meni, ko se boste vračali.“

„Bodem, če me kdaj pot privede mimo tebe“, odgovori Kristus.

Nato vpraša bogatin, ali bi smel tudi on izreči tri želje, kakor jih je njegov sosed.

„Zakaj ne“, pravi Gospod, „a bolje, da si ne želiš ničesar, zakaj ne bilo bi dobro za te.“

Bogatin pravi, da si izvoli nekaj, kar mu prinese srečo.

„Bodi ti“, reče božji potnik, „tri želje, ki jih izrečeš, naj se ti izpolnijo.“

Vesel odjezdi bogatin domov ter premišljuje, česa bi želel.

Ko je tako premišljeval in vedno bolj popuščal vajeti, je začel konj skakati, in to ga je zmiraj motilo v razmišljanju. Rahlo potrka konju na vrat, rekoč: „Miruj, konjiček moj!“ Toda konjiček je uganjal burke še nadalje.

Naposled se jezdec razsrdi, in ko se konj postavi na zadnje noge, zakriči nejevoljen: „Da bi si vendar vrat zlomil!“

Komaj to izgovori, tresk, padeta jezdec in konj na tla. Konj je bil mrtev; niti ganil se ni.

Bogatinova prva želja je bila izpolnjena. Ker pa je bil mož zelo velik skopuh, ni hotel puščati sedla na cesti. Oprta si ga torej ter se odpravi seveda peš proti domu. „Dve želji še imam“, se tolaži bogatin in počasi koraka po vroči peščenih cesti. Vroče mu je prihajalo vedno bolj, sedlo ga je zelo težilo, in vedno še ni vedel, česa bi si želel.

„Če bi si želel tudi vse dežele sveta in vse zaklade“, pravi sam pri sebi, „vedno bi se še česa domislil, to vem že zdaj, zato pa hočem to reč uravnati tako, da si ne bom imel želeti ničesar več.“ Ugiblje in premišljuje. Časih se mu je zdelo, da jo je uganil, a zopet se mu je videlo to, kar si je hotel želeti, premalenkostno.

Zdajci se domisli žene, kateri je doma v hladni senci prav dobro. To ga zelo razjezi in sedaj nehoté zamrmra besede: „Da bi sedela žena

rajši doma na tem sedlu in ne bi mogla z njega, ne pa da ga moram jaz vlačiti po cesti.“

Komaj je izpregovoril zadnjo besedo, mu je izginilo sedlo s hrbta, in bogatin je nejevoljen opazil, da se mu je izpolnila tudi druga želja.

Zdaj mu je bilo še-le prav vroče. Tekel je, da bi se zaprl doma v sobico ter premišljeval o tretji želji.

Ko prisopiha domov in odpre sobo, ugleda svojo ženo sedečo na sedlu. Kar ne more z njega; toži in vpije, da je joj.

„Pomiri se, draga žena“, jo tolaži mož, „vse zaklade tega sveta ti dam, ako ostaneš na sedlu.“

„Kaj mi je do zakladov“, zastoka žena, „ako bi morala tičati vedno na tem sedlu! Ti si me zaželel nanje in ti mi moraš tudi pomagati z njega.“

Kaj je hotel mož? Izreči je moral tudi tretjo željo, da je ženo otel s sedla.

Ko se je žena zopet vzravnala, se je postavila pred moža, ter rekla: „Ali veš kaj? Ti si glupec, jaz bi bila naredila vse bolje.“

Skopuh ni imel ničesar drugega, kakor nevoljo, trud, kletev in pa izgubljenega konja.

Siromak na nasprotni strani ceste pa je živel zadovoljno in mirno do srečne smrti.

Anton Kosi.

Tam v gozdu.

<p>Tam v gozdu, tam v gozdu, kjer vse zeleni, tam minejo brige, bolesti tam ni.</p>	<p>Tam jelka šumoče, potočec skaklja, po vejah zelenih žar solčni miglja.</p>
---	---

Tam mladi up dviga
srcé nam tesnó,
tam duša si poje,
jó sliši nebo.

Ratislav.

Kako sem obhajala v minulem letu božični večer.

Spisala učenka *Marija Kelemina.**)

Kakor vsako leto, tako sem tudi v ravnokar minulem letu že dolgo prej željno pričakovala svetega večera. Ta čas se namreč stavi pri nas božično drevesce ali „betlehem“. To delo je več ali manj v rokah nas, starejših deklic; kjer pa so otroci še manjši, tam prevzamejo to veselo opravilo „odrasle ženske“.

*) Ta sestavek je napisala l. 1898. za šolsko nalogo zgoraj navedena deklica kot učenka 6. razreda v Središču. Izdajatelju „Zabavne knjižnice“ se je zdel spis vreden, da ga je uvrstil nekoliko popravljenega med drugo gradivo pričujoče knjižice mladim čitateljem v izpodbudo, da se i oni prav marljivo vadijo v zelo važnem šolskem predmetu — v spisju.

Ker je v naši hiši pripalo to delo v preteklem letu meni, šla sem si na sveti post dopoldne z drugimi tovarišicami na „marof“ *) po smreko; dobila sem jo za deset vinarjev. Popoldne sem si v prodajalnici nakupila raznih potrebnih drobnosti za betlehem: rdečega, modrega in belega papirja za cvetke, zlatá, zlatih niti, sladkorja v raznih oblikah in podobo z jaslicami. Nato sem si odbrala nekaj jabolk in orehov in imela tako vse pripravljeno za betlehem. Ko smo potem zvečer ob „zdrava-mariji“ odmolili skupno rožni venec in se navečerjali, so sedli moški okoli peči, prižgali si pipe in začeli pripovedovati različne dogodbe in pravljice. Jaz sem se pa s pomočjo matere lotila betlehema. Postavila sem najprej v kot za mizo okrogel lesen hlod in ga ovila z raznobarnim papirjem. Sredi hloda je bila zvrtna luknja, kamor sem vtaknila smreko. To sve z materjo krasno nakitili s cvetkami in papirjem, navesili potem po vejah pozlačena jabolka, orehe in sladkarije in prepregli vse to z zlatimi nitmi. Naslikane jaslice sve prilepili poleg betlehema na steno. S tem je bil betlehem dogotovljen. Med tem je pa tudi hitro minila ura za uro in čas je bil pripraviti se za svečano polnočko.

*) Marof = pol ure od Središča oddaljena sredi gozda stoječa pristava ormoške graščine. Uredn.

Poučne črtice.

Sirotica ali mačeha.

Spisal prof. I. Koprivnik.

I.

ko se poleti izprehajaš ob polju ali po mejah med njivami, smehlja se ti med gostimi žitnimi bilkami vitka in nežna cvetličica bledega obraza. To je njivna vijolica. Ali veš, kaj je njivna vijolica? Prababica je naših sirotic ali mačeh, ki v raznih barvah cvetó po vrtilih na gredah vse poletje notri do pozne jeseni.

Njivna vijolica in vrtna sirotica sta torej v najbližnjem sorodstvu med seboj, in vendar kako sta različni! Prva je skromna kmetica v preprosti, borni obleki, nihče se ne meni za njo; druga je našopirjena vrtnica, čokaste rasti in gospodske noše, vse jo rado gleda, vse jo občuduje zaradi njene lepe oprave.

II.

Vprašal bodeš, prijatelj moj mladi: Kako pa je nastala iz preproste kmetice, neznatne njivne vijolice, plemenita vrtna gospa, našopirjena ma-

čeha, ki je močnejša od prababice, njivne vijolice in ima mnogo večji raznobojni cvet?

To je napravila vrtnarska umetnost in spretnost. Poslušaj, kakó!

Vrtnarji so presadili njivno vijolico v dobro prst na vrt, so ji gnojili, jo pridno okopavali in skrbno zamakali. Čvetlica se je v dobri prsti ob obilni hrani okrepila, in cvet je postal večji; tudi barva se mu je nekoliko izpremenila. Iz semena, ki so ga dobili od te prve gojenke, so odgojili v dobri vrtni prsti druge, ki so zrastle še močnejše ter dobile še večji cvet temnejših barv. Tako se je počasi izpremenila preprosta bledecvetna njivna vijolica v vrlo vrtno mačeho vijoličastega cvetu, v našo navadno sirotico.

Toda s tem, da je postala šibka njivna cvetlica v vseh svojih delih večja in dobila namesto bledega vijolčast cvet, še vrtnarji niso bili zadovoljni: hoteli so sirotic mnogovrstnih barv in tudi takšne jim je vzredila njih vrtnarska umetnost.

Primešali so prsti, v kateri so gojili cvetlice, raznih snovi ter prenašali z majhnimi čopiči cvetni prah s cveta na cvet, tudi s cvetov raznih divjih vijolic. Sirotice so se izpreminjale po svoji barvi bolj in bolj. Ta je postala temnejša, druga bledejša, ta pegasta, druga lisasta, ta enolična, druga pisana, ta vsa marogasta, druga zagorelo obrobljena i. t. d. Ob takšni strežbi so vzgojili vrtnarji veliko število — že nad 100 — plemen sirotic vsakovrstnih barv in vzgajajo še vedno nova.

III.

Sirotica je enolotna rastlina, vendar pretrpi, če je mlada, tudi zimo in cvete drugo leto zgodaj in prav močno. Vrtnarji jo sejejo navadno meseca

avgusta, da jo že jeseni vsadé na mesto, kjer jim naj prihodnje leto cvete. Prenešena visoko na planine pa postane sirotica vztrajna, to je, več let trajajoča rastlina, ker se ji tukaj gori v hladnem zraku in radi kratkega poletja ne posreči vsako leto obroditi plodov in semena.

Sirotice glavna korenina je precej debela in raste pòdpično navzdol. Ob straneh spusti obilo stranskih korenin, ki se košato razrastejo in razvejijo. Korenine in koreninice, zlasti pa goste dlake na koreninica, srkajo iz tal hrano, ki se nahaja raztopljena v vodi; ta premaka zemljo in obdaja tudi korenice.

Steblo stoji izprva ravno po koncu. Ko je pa postalo že precej visoko, nagne se na stran. Spodnji del se prihuli tlom, a vršič hrepeni kvišku. Steblo je koleničasto in tristransko z ostrimi robi.

Listi štrlé na vse strani. Listna ploskva je podolgovata, na robu plitvo in redko narezana ter nasajena na dolgi pecelj, ki obrača ploskvo vedno proti solncu, da ploskva na vso moč srka v sé solnčne žarke. Na desni in levi strani ob peclju sedita na stebelu velika, globoko in gosto nazobljena prilistka. Prilistka podpirata listni pecelj. Ko je še list mlad, obdajata nežno listno ploskvo in jo varujeta mraza in vročine.

Listi so sirotici (in sploh vsaki rastlini) to, kar so nam pljuča in želodec skupaj; z njimi rastlina prebavlja (asimiluje) in diha. Ako postrizeš rastlini listje, ti usahne, kakor če bi ji porezal korenine.

IV.

Krasni sirotični cvetovi sedé na dolgih cvetnih pecljih, ki prihajajo iz listnih pazduh.

Pod cvetom stojita na cvetnem peclju micena krovna lističa. Le-ta sta obdajala poprej mladi cvetni popek ter ga varovala neugodnih vremenskih vplivov. Cvetni pecelj je zgoraj tako zakrivljen, da cvet ne gleda kviško v nebo, temveč na stran od stebela preč.

Po dnevu obrača pecelj cvet vedno proti solncu, zvečer pa se mu obrne obraz doli k tlom. Čemu neki to? Po dnevu treba cvetu solnčne svetlobe in gorkote, a po noči varstva, da se nežni obraz ne prehladi.

V.

Na cvetu razločujemo čašo, venec, prašnike in pestič.

Čaša je zunanji obrobni del cveta in sestoji iz petih dolgih zelenih listov, kojih vsak je nazaj podaljšan v široko krpo.

Venec je nepravilen, to se pravi, listi so različne velikosti. Spodnji list je srednjevelik, trobojen ter zadi podaljšan v votlo vrečico ali ostrogo, v katero drži ozek, znotraj kosmat žlebič. Podpirata ga dva čašna lističa. Od spodnjega lista manjša sta stranska lista. Vsak je navadno dvobojen ter ima na dnu znotraj goste brke, vsakega podpira po eden čašni listič. Največja sta zgornja lista; ene same barve sta, in oba skupaj podpira le eden čašni list.

Prašnikov je pet; drug se družega dotika, vsak ima na glavi žolto čepico; spodnja dva še repič, ki molí v votlo ostrogo spodnjega cvetnega lista. Repiča cedita iz sebe med; med pa se nabira v votli ostrogi spodnjega cvetnega lista in čaka, da ga prilično popije žuželka, recimo čmrljček.

Prašnice prašnikov shranjajo cvetni prah, premicena in predrobna zrnca, koja dadó o določenem času sok iz sebe.

Pestič sestoji iz debele plodnice, tankega vrata in bunčičaste brazde. Brazda je na koncu izdolbena; na spodnjem robu izdolbine pa so vratca, ki se navzdol odpirajo, navzgor pa zapirajo.

Plodnica ima mnogo zemeljskih popkov. Iz plodnice dozori plod, iz semenskih popkov seme. Dozoreli plod — glavica — razpokne na tri strani in raztrosi seme; izroči ga materi zemlji, v koji se v primernem času zbudi ter razvije v novo mlado sirotico.

VI.

Slišal si, ljubi bralec, da cvet ne obrodi niti ploda, niti semena, ako ne pride nekoliko cvetnega prahu na brazdo.

V sirotičnem cvetu pa stojé prašniki tako nizko, da ne morejo strositi prahú na brazdo; strosijo ga v žlebič spodnjega cvetnega lista, držečega v votlo ostrogo.

Kaj se zgodi? Žuželke, zlasti čmrlji, pridejo iskat v sirotični cvet medu, kojega vedno nekoliko najdejo v votli ostrogi spodnjega venčevega cveta. Žuželka porine rilec po kosmatem žlebu, ki je v določenem času poln cvetnega prahu, v ostrogo in popije med. Na rilcu, ki je ves kosmat, obvisi mnogo cvetnega prahú. Zdaj zleti žuželka na drug sirotični cvet. Kar je storila na prvem cvetu, to stori tudi na drugem. Ko potiska rilec v ostrogo, odpró se vratca na brazdini izdolbenini ter obrišejo spredaj z rilca cvetni prah, ki ga je prinesla s poprejšnjega cveta. Posrkavši med, potegne

žuželka rilec iz ostroge. Vratca se zapró in pritisnejo ulovljeni prah v brazdino izdolbenino, to je oprášijo brazdo. Kar je še ostalo prahu na rilcu, obrišejo ga brke postranskih dveh venčevih listov ter otresejo na brazdo.

Mladi moj prijatelj in bralec, ne občuduješ li modrosti božje, ko ogleduješ v sirotičnem cvetu priprave, ki omogočijo oprášbo brazde po žuželkah?

Mislil si morebiti, ko si bral prvi del VI. odlomka, da sem preveč drobno opisal sirotični cvet. Ali kakor vidiš, bilo je to potrebno, da sem ti mogel jasno pokazati, kako se vrši oprášba, in te opozoriti na sled božjega bitja v cvetu nam toliko priljubljene sirotice.

VII.

Sirotica ali mačeha se imenuje po nekaterih krajih svete Trojice rožica. To ime so ji dali, ker se nahaja na cvetnem vencu troje barv. Zakaj pa ji pravijo „sirotica“ in „mačeha“? Tudi to ti hočem razložiti.

Vgledajoč krasni cvet in primerjajoč posamne njegove dele med seboj, so opazili, da nam cvetni venec nekako predstavlja človeško družino ali obitelj, ki šteje pet članov: mačeho, dve njeni hčerki in dve njeni pastorki.

Mačeha, spodnji cvetni list, oblekla je krasno obleko treh barv in sedla na dva stola (na dva čašna lista, ki podpirata spodnji cvetni list). Pravima hčerkama, stranskima cvetnima listoma, dala je obleko dveh barv in vsako posadila na eden stol (na čašna listka, ki podpirata stranska cvetna lista). Pastorki (sirotici), zgornja dva cvetna lista,

dobili sta preprosto obleko ene barve in obe skupaj eden stol (eden čašni list), ki ju podpira.

Ker je mačeha sebe tako našopirila s trobojno obleko in sedla na dva stola; ker je dala pravima hčerkama lepšo obleko nego pastorkama; ker je posadila vsako hčerko na poseben stol, pastorkama pa skupaj dala le enega, je to nad vse pravičnemu Bogu, ki ljubi ponižnost, zamrzelo. Za kazen mačehi in pravima hčerkama in v plačilo pastorkama zakrivil je Bog cvetni pecelj tako, da je prišla mačeha v cvetu na spodnjo, a pastorki na zgornjo stran, pravima hčerkama pa so zrastle brke pod nosom.

VIII.

Sirotica je zelo priljubljena cvetica. Ni ga vrta ne po mestih in trgih, ne na kmetih, kjer bi ne gojili sirotic. Sadijo je tudi na grede poleg križev in kapelic.

Listje sirotično rabijo za zdravilo pri otrocih dojenčih, ako se jim spusté po obrazu gosti mozolčki, dojenčji ali mlečni izpuh.

Pregovori, reki in pametnice.

- * Čas je denar, zato ga ne trati nikoli po nepotrebem!
- * Največje težkoče tičé navadno tam, kjer se jih najmanj nadejamo.
- * Kadar te mnogi hvalijo, te tudi mnogi obrekujejo.
- * Nobenega človeka — prenašlo ne sodi!
- * Delo, delo, ne kričanje, — to je naše sveto zvanje.
- * Boljši je v miru v oblicah krompir, nego pečenka tam, kjer je prepir.
- * Bog ne rabi spletene šibe, ampak hudobnega človeka, da nas z njim tepe.
- * Veselje in zdravje je prvo poglavje.
- * Brez gnojá ni prosá.
- * Brez zdravja ni bogastva.
- * Kdor je dolžan, ta je na zdravem bolan.
- * Slepca za pot in bedaka za svét ne vprašaj.

- * Poreden človek se hudobije svojega bližnjega veseli, radi njegove čednosti jezi.
- * Še prsti na roki niso enaki, pa si vendar drug drugemu lepo pomagajo.
- * Pes, ki le molči in nič ne laja, globoko zobe zasaja.
- * Nikoli ne prodajaj takih reči, katerih ne moreš kupiti.
- * Kdor z izposojenim denarjem hišo zida, kamenje na svoj grob nosi.
- * Jezik nima kosti, ali vendar zbode.
- * Kadarkoli je smrt ustrelila, še nikdar ni zgrešila.
- * Kar je krsta,*⁾ na vse pride vrsta.
- * Ne prisojaj mu modrosti vselej, če čenča kdo dosti.
- * Kdor molči, desetim odgovori.
- * Pravo sodi z visočine — nikdar s strankarske nižine.
- * Kdor sam sebi ne privošči, drugim tudi ne.
- * Poštenje več velja nego sto oral sveta.

*⁾ Krst pomeni tukaj krščene ljudi, ozir. ljudi v obče. Ta pregovor pomeni isto, kar pravi bolj znani pregovor: Kar se rodi, smrti zori.

Razne stvari.

(Nahod ali katár.) Če si dobil nahod, pojdi za pol ure na izprehod, da se segreješ, a za tem pojdi v gorko sobo.

(Brinjeve jagode ali borovica) so dobro zdravilo za pokvarjen želodec; komur je zasedla sapa v želodcu, naj žveče brinjeve jagode; pomagale mu bodo. Borovico tudi žveči, ako moraš k bolniku, ki ima kako nalezljivo bolezen.

(Novopečeni in stari kruh.) Ravno kar pečeni kruh je nezdrav, ker je preveč prožen ali elastičen in lepljiv, tako da ga ne moremo dovolj na drobno prežvekati. Po použitem novopečenem kruhu se naredé v želodcu lepkesti kupčki, kojih želodčni sok ne more dovolj raztopiti in razkrojiti; vsled tega nas v želodcu teži in napenja. Ako kruh dalje časa hranimo, izhlapi iz njega več ali manj vode; to je zavisno od raznih okoliščin, največ od tega, jeli zrak v prostoru, kjer hranimo kruh, suh ali vlažen. Izsledili so n. pr., da je kolač kruha, težek tri kilograme, izgubil v enem tednu pol kilograma svoje teže. — Znano je, da postane star kruh, ako ga denemo v vročo peč, zopet mehke in rahel enako novopečenemu, izgubi pa s tem še več svoje teže.

(Gliste.) Zoper gliste je dober pripomoček črvivčevo seme; vzemi ga z medom eno žlico

na tešč želodec; ako hočeš, da bode gotovo pomagalo, posti se vsaj dve uri po tem. Drugo sredstvo je to-le: Zreži čebulo in jo namakaj čez noč v vodi. Pij to zdravilo na tešče!

(Deset pravil za kopajoče.) Kopanje, zlasti pa plavanje v tekoči vodij je zelo koristno in zdravo, zato ga po letu nikoli ne opuščaj. Ako pa hočeš, da ti bode kopanje koristilo in te krepčalo, ravnaj se po teh-le pravilih: 1. Ne kopaj se nikoli s prepolnim, a tudi ne s prepraznim želodcem; najprimernejši čas za kopanje je 2 do 3 ure po jedi. 2. Ako si se poprej močno žalostil ali jezil, ne hodi se kopat; tudi tedaj ne, ako si prebedel noč ali se pa drugače utrudil ali upehal. 3. H kopališču hodi z mirnim korakom; hodi rajši počasi nego prenašlo! 4. Če ne poznaš kopališča, prepričaj se dobro, predno greš v vodo, kako globoko je. Nevarnih prostorov se ogibaj! 5. Sleci se počasi ter idi potem takoj v vodo! 6. Najprej si namoči glavo in prsi, potem pa se hitro pogrezni v vodo! 7. Pri kopanju ne miruj, marveč se giblji, hodi po vodi sem ter tja ali pa plavaj, samo preveč predrzen ne bodi, če tudi si dober plavar! 8. Ako si bolj slabotnega telesa, ne ostajaj predolgo v vodi; četrť do pol ure kopanja je dovolj; ako pa te začne prej zebsti in tresti, pojdi takoj iz vode! 9. Ko si se skopal, zbriši ali zdrgni se po vsem telesu ter se urno obleci! 10. Po kopanju se odpravi precej naglih korakov proti domu!

Kratkočasnice.

Na mitnici.

Mitničar: „Kaj vozite na tem vozičku?“ —
Voznik: „Pol teleta.“ — Mitničar: „Živega ali zaklanega?“

Iz prirodoslovja.

Učitelj: „Zakaj se živo srebro v cevi vzdiguje, ako postavimo toplomer v vročo vodo?“ —
Učenec: „Zato, ker mu je spodaj prevroče.“

Presuhe piške.

Kmet gospê: „Kupite piške! Dam vam jih cenó.“ — Gospa: „Ne maram jih, ker so jako suhe.“ — Kmet: „Menite li, da bom mokre prodajal?“

Izvrsten slovničar.

Učenca, ki je neredno hodil v šolo, so vprašali pri izkušnji: „Koliko časov razločujemo v slovenščini?“ — Učenec ponosno odgovori: „Tri!“ — Drugo vprašanje: „In ti so?“ — Odgovor: „Dobro jutro, dober dan in dober večer.“

Jutranje solnce opoldne.

Tujec išče stanovanja ter vpraša hišnika: „Ima li vaša hiša jutranje solnce?“ — Hišnik odgovori: „Dà, ima ga; toda še le opoldne.“

Glasba.

1. Večerno solnce.

(Besede A. M. Slomškove.)

Andantino.

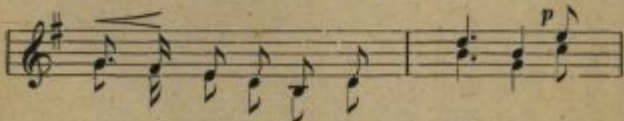
Napev narodni.*)

1. Kak le-po se soln-ce o - zi-ra, za-
2. Vse sprav-lja se mir-no po - či-vat, po-

ha - ja in jem - lje slo - vo! Že
tih - ne - jo trud - ne stva - ri, po-

ža - rek za žar-kom u - mi - ra, za-
čit - ka po-treb-ne - ga vži - vat; tud'

*) Iz A. Kosijeve rokopisne zbirke *šolskih pesmi z narodnimi napevi*.

pu-sti - lo sko-raj nas bo. Za
o-trok u - tru-jen za - spi. Oh!

go - re vi - so - ke se skri - va, še
soln-ce ti, na - še ve - se - lje, pri-

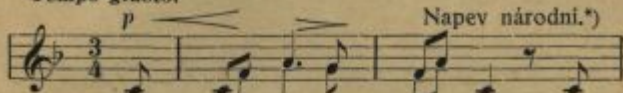
ma - lo o - zi - ra se zdaj; že
si - jaj nam ju-tri le - poč, sr-

v sen-ci do - li - na po - či - va, že
ca boš o - gre - va - lo že - lje, ve-

z mra-kom o - de - va se gaj.
se - lo nam ju - tri spet bo.

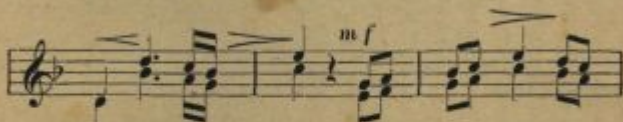
2. Pastirska.

(Besede zložil I. Bilec.)

Tempo giusto.

Napev národní.*)

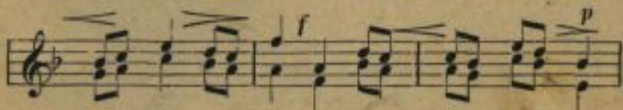
1. Na hri - bu ze - le - nem mi
 2. Tam v hle - vu le - se - nem ži -
 3. Na pa - ši ve - se - lje s pi -

hi - ša sto - ji, o - ko - li nje
 vi - no re - dim, na pa - šo jo
 ščal - ko i - mam in pe - smi - ce

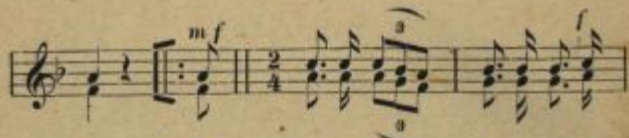

drev - je pri - jet - no cve - ti, o -
 go - nim, ve - se - lo ži - vim, na
 pe - ti pre - mi - le tud' znam, in

ko - li nje drev - je pri - jet - no cve -
 pa - šo jo go - nim, ve - se - lo ži -
 pes - mi - ce pe - ti pre - mi - le tud'

*) Iz rokopisne zbirke šolskih pesmi.

ti. La la la la la la la la
 vim.
 znam.

la la la la la la

4. Radujem se, pojem
pri čedi vse dni,
kot ptica v goščavi
živim brez skrbi.	7. Na gorah visokih
stanuje pastir,
kjer vedno kraljuje
tihota in mir.
5. Najprvemu solnce
mi hišo zlatí,
in prvemu potok
mi žejo gasi.	8. Le včasi oblaki
vojskujejo se,
in švigajo strele
in v dole leté.
6. Kaj tamkaj počnejo
v dolinah ljudjé,
kaj v tujih deželah,
skrb mala mi je.	9. Al' vendar se groma
in bliska požar
sosedove hiše
ogiblje vsekdar.
10. Na gorah visokih
pri čedi vse dni
se smejem in pojem,
živim brez skrbi.	

Zmešana štrana

ali

kitica zastavic, rebusov, demantov ter
raznih drugih zabavnih nalog.

I

1. Komu zelena kapa do ušes klapa?
Lešniku zeleni ovojek.
2. Kdaj začnejo žanjice pšenico žeti?
Kadar pridejo na njivo.
3. Kdo je dober, če je hud?
Pes.
4. Katera ptica je golobu najbolj podobna?
Golobica.
5. Kdo lahko gre, ako se mu naloži težko breme, a se
tako j ustavi, ako se mu teža sname?
Ura.
6. Tri noge na rdečem bregu; kaj je to?
Ponev na ognju.
7. Kdaj je na barki najbolj varno?
Kadar je na suhem.
8. Gledala sta se dva brkata, oba repata, pa sta se drug
drugega bala. Kdo sta?
Pes in mačka.
9. Belo je, sir ni, repato je, miš ni, sol liže, koza ni; zgriz,
a pes ni. Kaj je to?
Redkev.
10. Kaj je močnejši od zemlje?
Motka, ki jo koplje.
11. Katere kose ni treba nikoli brusiti?
Smrtne kose.
12. Kateri vrat se z noge vrti?
Kolvrat.

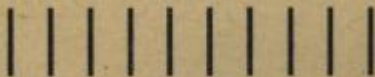
II.

V gostilno pridejo trije možje; krčmar jim prinese tri
čaše piva in tri žemlje. Vsak je eno žemljo pojedel, a
vendar sta ostali še dve žemlji. Kako je to mogoče?

III.

Vrh strmih gor sem jaz doma,
v dolinah me vsak pozná,
na zemlji jaz povsod stanujem,
na morju ladje prekucujem;
kako se imenujem?

IV.

Iz teh desetih šibic napravi dva kvadrata!

V.

Delokrog, lov, lak.

Sestavi iz tu stoječih besed po isti vrsti zlogov troje novih besed!

VI.

V majhen predal poleg stoječega čveterokotnika postavi namesto pik številke od 1 do 9, a tako, da dadó, od katerekoli strani jih šteješ, svoto 15!

VII.

		a		
	a	a	c	
d	d	e	g	i
m	n	o	p	r
	r	r	r	
		z		

Sestavi iz predstoječih črk besede in zapiši je drugo pod drugo tako, da dobiš v šestih vrstah, ako čitaš črke v sredini od zgoraj navzdol, znan slovenski pozdrav. Da besede uganeš, postavi v prvo vrsto eno samo črko, v drugo besedo, ki pomeni isto, kar dvojica, v tretjo ime znanega rokodelca, v četrto ime moža, ki po gostilnah pa tudi drugod ljudivečkrat razveseljuje, v peto ime reči, ki jo damo ubožcu, kadar nas pride prosit vbogajme, v šesto zopet eno samo črko.

Rešitev in imena rešilcev v prihodnjem zvezku „Zabavne knjižnice“, ki izide — ako Bog dá — o letošnjem Božiču. Imena rešilcev se naj vpošljejo pod naslovom: Uredništvo „Zabavne knjižnice“ v Središču (Štaj.) vsaj do 1. decembra t. l.

Razveza zmešane štrene v IX. zvezku „Zabavne knjižnice“.

IV.

Polovica od 12 (XII) = $\frac{VII}{AII}$, to je sedem zgoraj in
spodaj istotako.

V.

P	R	S	T
R	U	T	A
S	T	A	S
T	A	S	T

S	R	C	E
R	A	V	S
C	V	E	T
E	S	T	E

VI.

Veliko mesto: B e č,
potrebna reč v sobi: p e č.

VII.

V prvi zvezdi zaznamovani klinčki se preložijo tako, da ima potem zvezda podobo, kakršno ti kaže štev. 2.

Te naloge so prav ali vsaj izvečine prav rešili: Ivan Kočevar, realec v Mariboru; Konrad Vrabi, učenec 6. razreda v Središču; Gabriela Krmek, Ernest Horvat, Miroslav Strnad, Ivanka Caf, Amalija Klobasa, učenci in učenke ljudske šole pri Sv. Benediktu v Slov. goricah.

KAZALO.

	Stran
Pisala je Bogu	3
Stara pesem	3
Na ledu	5
Za kazen	7
Spoštuj očeta in mater!	11
Prava otroška ljubezen	14
Samo en par škornjev	16
Bogatin in siromak	21
Tam v gozdu	27
Kako sem obhajala v minulem letu božični večer	27
Sirotica ali mačeha	29
Pregovori, reki in pametnice	36
Razne stvari	38
Kratkočasnice	40
Glasba	41
Zmešana štrena	45
Imena rešilcev	47

